

Milke, Andrzej

Harcerski Zespół Pieśni i Tańca "Dzieci Płocka" na rzecz braterstwa dzieci i młodzieży całego świata

Notatki Płockie 33/1-134, 23-39

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” na rzecz braterstwa dzieci i młodzieży całego świata

*„Aby zbliżyć narody, trzeba
zaprzyjaźnić ich dzieci”*

Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” wywodzi się z Harcerskiej Drużyny Artystycznej, która powstała we wrześniu 1946 r. przy najstarszej szkole w Płocku — Gimnazjum im. Stanisława Małachowskiego¹.

Założycielem Zespołu i do dzisiaj jego kierownikiem artystycznym jest **harcistrz PL Wacław Milke**.

W okresie 42 lat Zespół dał 4300 koncertów zarówno w kraju jak i poza granicami. Koncertował w szkołach, zakładach pracy, w wiejskich świetlicach, klubach, na scenach teatrów różnych miast. Również w Royal Albert Hall w Londynie, w Operze Państwowej i Teatrze Metropol w Berlinie oraz w Teatrze Wielkim w Warszawie².

Ponad 4600 dziewcząt i chłopców z Płocka było jego członkami. Od wielu lat kadre Zespołu stanowią jego byli uczestnicy. Kilkadziesiąt osób tańczyło lub tańczy zawodowo w Państwowych Zespołach „Mazowsze” czy „Śląsk” oraz Centralnym Zespole Artystycznym Wojska Polskiego.

Zespół „Dzieci Płocka” jako jeden z pierwszych w kraju zaczął po wojnie szerzyć w swojej pracy z dziećmi i młodzieżą idee regionalizmu.

W programach miał zawsze polskie tańce narodowe, historyczne i regionalne oraz obrzędy ludowe. W repertuarze posiadał też tańce i pieśni innych narodów, tańce tematyczne oraz inscenizacje pieśni harcerskich, robotniczych i partyzanckich.

Zespół do dziś zachowuje harcerską obrzędowość i co ważne od początku swej pracy oprócz działalności artystycznej szczególną uwagę przywiązywano w nim do działalności wychowawczej, a w tym do idei przyjaźni i braterstwa między ludźmi różnych przekonań, wyznań i ras³.

W Zespole zawsze mocno akcentowano przyjaźń i współpracę między narodami, a szczególnie potrzebę i konieczność przyjaźni i jedności młodego pokolenia⁴. Harcerski Zespół

„Dzieci Płocka” ma znaczące sukcesy na tym odcinku pracy. Kilkaset razy uczestniczył i koncertował w spotkaniach przyjaźni, brał udział w międzynarodowych obozach, zlotach, festiwalach, kawalkadach zarówno w kraju jak i poza jego granicami. W swojej siedzibie gościł różne delegacje organizacji dziecięcych i młodzieżowych przebywających w Płocku. Nic więc dziwnego, że zarówno Zespół jak i jego uczestnicy korespondują ze swymi przyjaciółmi z wielu krajów świata⁵.

W swych programach artystycznych Zespół zawsze podkreślał i idee braterstwa i pokoju, czego dowodem jest chociażby pierwsze widowisko artystyczne „Staropolskie Zapusty” wystawione w 1948 r.⁶

W prasowej recenzji z tego programu zamieszczonej w „Jedności Mazowieckiej” czytamy: Niezapomniane „Staropolskie Zapusty” wykonane przez Harcerski Zespół Artystyczny na deskach sceny kina „Przedwiośnie”, mieszczącego przeszło 1000 osób powtarzano kilkanaście razy zawsze przy szczelnie wypełnionej sali⁷.

Następne widowiska również nawiązujące do tej pięknej idei to „Wakacje na Krymie”, „Dzieci wołają o pokój” i „W braterskim kręgu”⁸.

W sierpniu 1949 r. Zespół po raz pierwszy wyjechał za granicę by uczestniczyć w II Światowym Festiwalu Młodzieży Demokratycznej w Budapeszcie. Po powrocie jedna z uczestniczek — Krystyna Portalska tak wspominała ten pobyt na łamach tygodnika „Razem”: „Zespół z programem kurpiowskim prezentował się doskonale. Największe wrażenie zrobiły na mnie masowe demonstracje na rzecz pokoju, w których wraz z młodzieżą całego świata wziął udział cały Budapeszt. Muszę się jednocześnie przyznać do podpatrywania. Nie tylko ja zresztą, ale cały nasz Zespół obserwował bacznie stroje i tańce innych grup artystycznych. Mamy zamiar pokazać tańce całego świata w naszej świetlicy”⁹.

Warto nadmienić, iż muzykę do suity kurpiowskiej napisał wielki przyjaciel Zespołu płockanin — profesor Faustyn Piasek.

Rok później, 25 maja 1950 r. „Dzieci Płocka” brały udział w Zlocie Wolnej Młodzieży Niemieckiej w Berlinie. Zespół był pierwszą polską grupą artystyczną, która przybyła do NRD. W korespondencji własnej „Życia Warszawy” Leopold Marschak pisał: „Byłem świadkiem jak osoby z publiczności wchodziły na scenę i porzywały na ręce nasze harcerki i najmłodszych harcerzyków. Bito brawo do upadłego i wciąż zmuszano do bisowania, a mieli oni przecież niemalą konkurencję w te dni: dzieci z Węgier i z Bułgarii chciały również pokazać co potrafią najlepszego. Pokój i przyjaźń dwa słowa, dawały się słyszeć na ulicach wschodniego Berlina w dniach święta młodzieży. Ambasada Polska przygotowała piękny upominek dla Zespołu — nowy koncertowy akordeon. Najmłodszemu harmoniście Wojtusowi Wierzbickiemu oczy rozbliły na widok okazalego instrumentu. Narzucił pas na siebie, rozciągnął z fantazją niewiele mniejszą od siebie harmonię i z miejsca zagrał „Jeszcze Polska nie zginęła...”. Uczestniczący w spotkaniu delegaci młodzieży niemieckiej z rąk kierownika płockiego zespołu otrzymali albumy z widokami „Nieustraszonego miasta Warszawy”¹⁰. Dzieci występowały ponadto dwa razy w „Teatrze Metropol” oraz na spotkaniu z członkami F.D.J. i policji ludowej.

W maju 1951 roku Zespół gościł w Płocku grupę studentów z Azji i Afryki odbywających studia w Warszawie¹¹.

Po zwycięskich eliminacjach krajowych 3 sierpnia 1951 roku Zespół wyjechał na III Światowy Zlot Młodzieży do Berlina, gdzie zdobył I miejsce wśród rywalizujących ze sobą zespołów dziecięcych. Na otwarciu zlotu obecni byli prezydent Wilhelm Pieck oraz premier Walter Ulbricht¹². Zespół koncertował wspólnie z Państwowym Zespołem „Mazowsze”. Do dzisiaj z przyjemnością dawni jego uczestnicy czytają wpis do Kroniki Zespołu dokonany w Berlinie przez ówczesnego kierownika i założyciela Zespołu „Mazowsze” — Tadeusza Sygetyńskiego¹³. Nie bez kozery oba Zespoły były określane w prasie centralnej jako pierwsi ambasadorzy polskiej kultury poza granicami kraju po drugiej wojnie światowej.

25 maja 1952 roku „Dzieci Płocka” wystąpiły z koncertem na centralnej akademii w Warszawie z okazji 30-lecia Wszechzwiązkowej Pionierskiej Organizacji im. Wł. I. Lenina.

Prawdziwym przeżyciem dla wszystkich harcerek i harcerzy był w dniu 30 września 1952 roku koncert w sali Rady Ministrów w Warszawie podczas centralnej akademii w związku z III rocznicą proklamowania Chińskiej Republiki Ludowej. Na koncert przybyli wówczas przedstawiciele najwyższych władz państwowych z premierem PRL Józefem Cyrankiewiczem oraz przedstawiciele korpusu dyplomatycznego.

Jesienią tegoż roku Zespół gościł artystów z Moskwy, a w dniach 26—28 listopada prze-

bywał we Frankfurcie n. Odrą na spotkaniu przyjaźni młodzieży polskiej i niemieckiej¹⁴. Podczas wakacji 1953 roku „Dzieci Płocka” pełniły obowiązki gospodarza na Międzynarodowym Obozie Pionierskim w Cieplicach. Na obozie tym przebywały dzieci z Węgier, Czechosłowacji, Rumunii, Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, NRD i ZSRR¹⁵.

W 1953 roku harcerze gościli w Płocku Zespół Pieśni i Tańca Chińskiej Republiki Ludowej i uczestniczyli wraz z nim w koncercie dla społeczeństwa miasta w sali kina „Przedwiośnie”. W maju 1955 roku w czasie Święta Młodości Zespół podejmował dzieci koreańskie, a od 31 lipca do 10 sierpnia 1954 roku uczestniczył w wielkim święcie — V Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Warszawie. Występował w koncercie galowym oraz kilku koncertach i spotkaniach zarówno dla uczestników Festiwalu, jak i społeczeństwa Warszawy¹⁶.

Podczas wakacji 1956 roku przebywał na Śląsku, gdzie uczestniczył w obozie wędrownym odwiedzając kolonie letnie Polonii z Francji i Belgii. W tym czasie w Szklarskiej Porębie koncertował także dla dzieci koreańskich.

Przez kilka kolejnych lat „Dzieci Płocka” występowały w Urzędzie Rady Ministrów dla dzieci Polonii przebywających na koloniach i obozach w kraju.

Podczas wakacji w 1957 roku będąc na obozie szkoleniowo-wypoczynkowym w Gdyni, Zespół spotkał się z dziećmi z Francji, Belgii, Holandii, Danii i Austrii spędzającymi wakacje nad morzem. Rok później wyjechał na Międzynarodowy Obóz Przyjaźni do Nesseber w Bułgarii. Na obozie tym przebywał razem z przedstawicielami organizacji dziecięcych i młodzieżowych z różnych państw świata. Prawie każdego dnia odbywały się przyjacielskie spotkania, między innymi z młodzieżą z ZSRR, Syrii, Bułgarii, Islandii. Na zakończenie pobytu odbył się w Sofii pożegnalny koncert z udziałem ambasadora i pracowników ambasady. Tak wspominała ten pobyt drużna Bożena Strzelecka: „Wieczorem udaliśmy się nad Morze Czarne, jednocześnie podziwiając pięknie oświetlone miasteczko Nesseber śpiewaliśmy polskie i bułgarskie piosenki przenosząc się myślą do rodzinne Płocka. Tu nad samym brzegiem morza odbył się uroczysty apel, a przy melodii hymnu polskiego drużynowa dh. Jadwiga Żółtowska wrzuciła jako symbol harcerską lilijkę. Późnym wieczorem wróciliśmy do namiotów”¹⁷.

W październiku 1959 roku kierownik Zespołu drh. harcem. PL Waław Milke, wraz z instruktorami śpiewu i tańca — Henrykiem Kadzińskim i Antonim Korytkiem wyjechali do Francji, gdzie prowadzili dwutygodniowe kursy kulturalno-oświatowe dla 100 nauczycieli niedzielnych szkółek dla polskich dzieci oraz prowadzących polonijne zespoły artystyczne. Kurs zorganizowany był w miejscowości Presles-en Brie przez Ministerstwo Oświaty w Warszawie oraz Ambasadę PRL w Paryżu. Efektem tej pracy było powstanie kilkunastu zespołów w poszczególnych okręgach konsularnych. Był to jeden

Sierpień 1949 r. Harcerska Drużyna Artystyczna w strojach kurpiowskich na ulicach Budapesztu podczas II Światowego Festiwalu Młodzieży Demokratycznej.

Archiwum zespołu

z pierwszych kursów organizowanych przez władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej we Francji. Poświęciła temu wiele uwagi tamtejsza prasa¹⁸. Wiele z tych zespołów pracuje do dnia dzisiejszego prezentując wysoki poziom artystyczny, co można obserwować podczas Festiwalu Polonijnych Zespołów Artystycznych w Rzeszowie.

W 1959 roku z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka Zespół „Dzieci Płocka” po raz pierwszy wystąpił w specjalnym programie Telewizji Polskiej transmitowanym do krajów demokracji ludowej. Audycja nosiła nazwę „Miś z okienka”, a po jej nadaniu tygodnik „Radio i Telewizja” napisał: „W studiu odbywał się wielki bal. Nastrój od początku był uroczysty. Gospodarzem był Zespół „Dzieci Płocka”. Zaproszone na ten bal dzieci z zagranicy, które czasowo mieszkały w Warszawie czuły się znakomicie. Doskonale bawiła się mała Węgierka, Niemka, chłopczyk z Czechosłowacji, dwie Angielki, radziecka pionierka, chłopiec z Włoch i małe Egipcjanka Mona. Bal zakończył się wspólnym kotylionowym walcem. W studiu było tak miło i przyjemnie, że dzieci bawiły się jeszcze po zakończeniu programu”¹⁹.

W czasie Święta Odrodzenia 1959 roku Zespół brał udział w defiladzie w Warszawie z okazji

XV-lecia Polski Ludowej. Dał tam krótki koncert przed trybuną główną na Placu Defilad, na której byli obecni członkowie Komitetu Centralnego PZPR, a wśród nich I Sekretarz — Władysław Gomułka oraz przebywający wówczas w Polsce — Sekretarz Komitetu Centralnego KPZR — Nikita S. Chruszczow²⁰. Za ten właśnie w pełni udany występ Zespołu Naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego — drh. Zofia Zakrzewska — skierowała na ręce drh. Wacława Milke specjalne podziękowanie²¹.

W kwietniu 1960 roku z okazji XV rocznicy wyzwolenia Węgierskiej Republiki Ludowej Zespół koncertował podczas centralnej akademii w Warszawie, a pod koniec miesiąca gościł delegację radziecką z Moskwy. Członkowie Zespołu na pamiątkę tego spotkania otrzymali wówczas specjalne znaczki i fotokopie pierwszego kosmonauty świata Jurija Gagarina, który tak niedawno jako pierwszy otworzył ludzkości drogę do międzyplanetarnych lotów. Dla harcerzy było to niezwykle miłe i spontaniczne spotkanie, które na długo zapadło w pamięci.

W Nowy Rok 1962 emitowany był na Interwizję specjalny program telewizyjny zatytułowany — „Z muzyką i tańcem idą przebierańce”, w którym został zaprezentowany tylko Ze-

spół „Dzieci Płocka”. Od dzieci i osób starszych z różnych państw, które oglądały wówczas program przyszło zarówno do Telewizji jak i Zespołu wiele miłych listów²².

W kwietniu tego roku „Dzieci Płocka” gościły grupę senatorów amerykańskich, zaś w miesiącach wakacyjnych podejmowały na obozie w Konstancynie delegatów na Światowy Kongres Młodzieży Demokratycznej w Helsinkach oraz tradycyjnie już pełniły rolę gospodarzy podczas spotkania dzieci Polonii w Urzędzie Rady Ministrów.

Podczas wakacji 1964 roku Zespół przebywał na Międzynarodowym Pionierskim Obozie Pokoju w Cieplicach, w którym uczestniczyła młodzież z 15 państw świata. Wywiózł z niego specjalne podziękowanie Komendanta XIII Międzynarodowego Obozu Pokoju — hm. Adama Kiewicza za umacnianie przyjaźni i braterstwa między dziećmi świata.

W roku 1965 Płock nawiązał szereg kontaktów z Obwodem Mińska Białoruskiego. Gośćmi Zespołu była wówczas delegacja władz jego stolicy.

25 października 1967 r. w sali kina „Przedwiośnie” ze specjalnym programem artystycznym „Dzieci Płocka” wystąpiły dla delegacji reprezentujące wszystkie Republiki ZSRR. W tym roku na zakończenie harcerskiej akcji „Aurora” z okazji 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, Zespół uczestniczył w wielkim widowisku artystycznym w sali Kongresowej w Pałacu Kultury i Nauki, transmitowanym na kraje Interwizji²³.

Nie obcy Zespołowi był też los wietnamskich dzieci i dlatego w grudniu 1967 roku „Dzieci Płocka” zorganizowały koncert dla społeczeństwa Płocka, z którego całkowity dochód przeznaczony został na upominki gwiazdkowe dla dzieci wietnamskich²⁴.

Wyrazem zapoczątkowanej współpracy miast Płock — Loznica była w czerwcu 1963 roku uroczystość nadania Szkole Podstawowej Nr 1 imienia Wuka Karadzica oraz wręczenia sztandaru. Wówczas Zespół wystąpił z okolicznościowym koncertem. Na uroczystości obecna była delegacja z Loznicy z przewodniczącym Rady Narodowej — Svetozarem Patriciem oraz Sekretarzem Ambasady Jugosławii — Radomirem Vucenicem. Obecny był również Branko Cirlic — literat — członek Towarzystwa Naukowego Płockiego — inicjator współpracy obu miast²⁵.

Od 7 lipca — 10 sierpnia 1968 roku część Zespołu wyjechała na Międzynarodowy Obóz Pionierów do NRD, na którym oprócz dzieci i młodzieży państw socjalistycznych były delegacje z Grecji, Belgii, Algierii i Francji.

W sierpniu tego roku Zespół przebywał także na obozie szkoleniowo-wypoczynkowym w Gdańsku. Mieszkał wówczas w internacie Technikum Łączności, dawnym budynku Poczty Polskiej. Tam podczas uroczystego przyrzeczenia harcerskiego gościł dr Helenę Sucharę

z Uniwersytetu w Detroit (USA) oraz wdowy po bohaterkach pocztowcach, którzy zginęli podczas obrony Poczty. Pani H. Suchara przyjechała wówczas do Polski, celem zebrania materiałów do opracowywanej przez nią książki zatytułowanej „Problem dzieci w Europie”. Po powrocie do Stanów Zjednoczonych przesłała list, w którym napisała, że była zadowolona z zebranych materiałów oraz spotkania z Zespołem, co pozwoliło jej ukazać obraz dotyczący dzieci i młodzieży w Polsce²⁶.

W dniach od 24 października — 6 listopada 1968 roku delegacja Zespołu w osobach: drh harcm. PL Waclaw Milke, instruktorzy — drh Stanisław Krzemiński i drh Andrzej Milke wchodził w skład ogólnopolskiej delegacji organizacji młodzieżowych, która przebywała w Moskwie na uroczystościach związanych z 50-leciem Komsomolu.

W maju 1970 roku z obrzędami i zwyczajami ludowymi ukazującymi piękno ojczystego kraju Zespół występował w Łącku dla gości zagranicznych podczas aukcji koni organizowanej przez „Animex”.

Kolejne zagraniczne wyjazdy to udział w Międzynarodowym Obozie Pionierów w NRD w miejscowości Holsernen See. Niezapomnianym przeżyciem uczestników tego obozu, w którym brały udział dzieci z NRD, Polski, Mongolii, Węgier i ZSRR, był „Dzień Polski” oraz ognisko poświęcone pamięci generała Karola Świerczewskiego, którego imię nosił obóz.

Podczas kolejnych wakacji „Dzieci Płocka” brały udział w Międzynarodowym Obozie Pokoju w Chorzowie. Oprócz dzieci polskich uczestniczyło w nim 270 dziewcząt i chłopców z 21 krajów, wśród nich młodzież z Finlandii, Szwajcarii, Danii i Cypru. Do dziś wspomina się uroczystość otwarcia obozu, przez wielkiego przyjaciela dzieci, członka Rady Państwa, generała Jerzego Zientka. Piękne hasła pokoju i przyjaźni głosił również transparent wzniesiony przez ogromny balon, który poszybował wysoko nad chorzowskim parkiem i zniknął w przestworzach. W czasie trwania obozu wielu członków Zespołu zdobyło trudną do zdobycia odznakę ZHP „Ambasadora Przyjaźni”. Na zakończenie uczestnicy obozu byli przyjęci przez wicepremiera PRL Józefa Tejchmę w Urzędzie Rady Ministrów w Warszawie.

W październiku 1971 roku Zespół został wydelegowany przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego do udziału w imprezie „Radość Europy” organizowanej przez UNICEF w Belgradzie. Dał tam kilka koncertów, jak również brał udział w koncercie galowym w Belgradzie, transmitowanym w programie Interwizji. Wówczas to w prasie napisano: „Radość Europy” — pod takim hasłem i tytułem odbywał się w Belgradzie trzeci z kolei przegląd zespołów dziecięcych i młodzieżowych z kilkudziesięciu krajów Europy. Organizatorem tej niezwykle ciekawej imprezy jest UNICEF. Polskę reprezentował Zespół „Dzieci Płocka”.

1958 rok. Kurs kulturalno-oświatowy w Presles-en Brie k/Paryża dla nauczycieli prowadzących polskie szkółki i zespoły artystyczne we Francji, organizowany przez Ministerstwo Oświaty PRL.
 Płocznanie — drh harcm. PL Wacław Milke — kierownik kursu (czwarty od prawej w 2 rzędzie) Henryk Kadziński — instruktor śpiewu (z akordeonem) Antoni Korytek — instruktor tańca (siódmy od prawej w 2 rzędzie).

Archiwum zespołu

Według oceny przedstawiciela Ministerstwa Kultury i Sztuki, Zespół podobał się najbardziej z napisami „Pokój — Przyjaźń” w kilkunastu dziełach. Należą się wyrazy uznania za prezentację językach świata. Ukoronowaniem pobytu w Arpolskiej kulturze w międzynarodowym spotkaniu z młodzieżą Europy”²⁷.

W następnym roku 35-osobowa grupa Ze-w spośród 59 delegacji biorących udział w obozie, społu uczestniczyła w Międzynarodowym Obo-Koncert w Arteku na Krymie²⁸. Były towarzyszyli na wszystkie Republiki Związku Radzieckiego najbardziej pracowite wakacje. Mówią o nich kartki zapisanych kroniki przez przedstawicieli różnych delegacji i spotkania przyjaźni, które niezbitnie dowodzą, że „wśród pięknego krajobrazu Krymu, rodziła się przyjaźń dzieci, która ma być zarodkiem pokoju na świecie”.

Te zdania oraz dziesiątki innych, jak np. „Za radość, którą podarowaliście, za wielkie zrozumienie przyjaźni” — wpisane przez Komendanta obozu Saszę Rubińskiego, można przeczytać w kronice Zespołu²⁹.

Pamiętny był dzień, kiedy wszystkie delegacje udały się do Jałty. Ogromne wrażenie sprawił na wszystkich delegacjach i mieszkańcach Jałty nasz płocki Zespół, który maszerując w wielkim korowodzie ulicami miasta, niósł

oprócz flagi biało-czerwonej, olbrzymie serca z napisami „Pokój — Przyjaźń” w kilkunastu dziełach. Należą się wyrazy uznania za prezentację językach świata. Ukoronowaniem pobytu w Arpolskiej kulturze w międzynarodowym spotkaniu z młodzieżą Europy”²⁷.

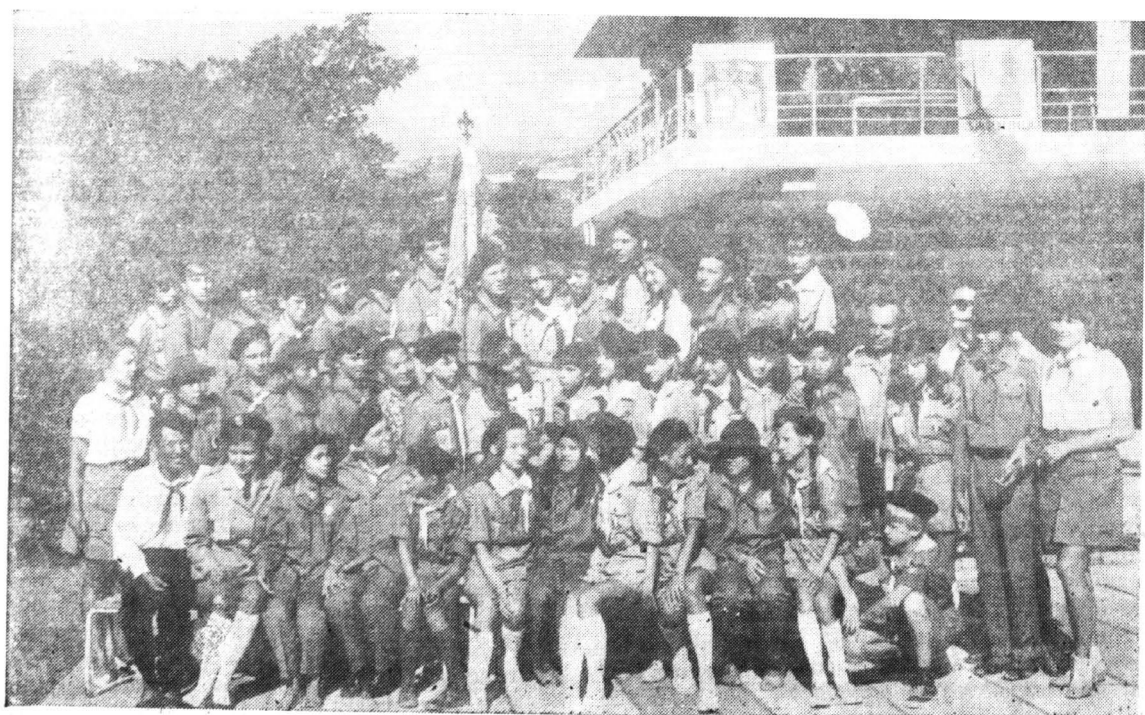
W kwietniu 1973 roku Zespół wystąpił na spotkaniu artystycznym dla ministrów kultury krajów socjalistycznych, którzy gościli w Muzeum Mazowieckim.

18 czerwca 1973 roku na zaproszenie Organizacji „Pionierzy Francji” Zespół wyjechał do Paryża i brał udział w kawałdziej „Przyjaźni i Słońca”³⁰. W czasie tego pobytu oprócz koncertów w salach teatralnych, kilkakrotnie występował na skwerach i placach Paryża. Uczestniczył także w spotkaniach z dziećmi i młodzieżą francuską. Wówczas to do kroniki Zespołu wpisał się Sekretarz Generalny Pionierów Francji: „Przyjaźń między Polską i Francją posiada głębokie tradycje. Gdy współpraca między na-

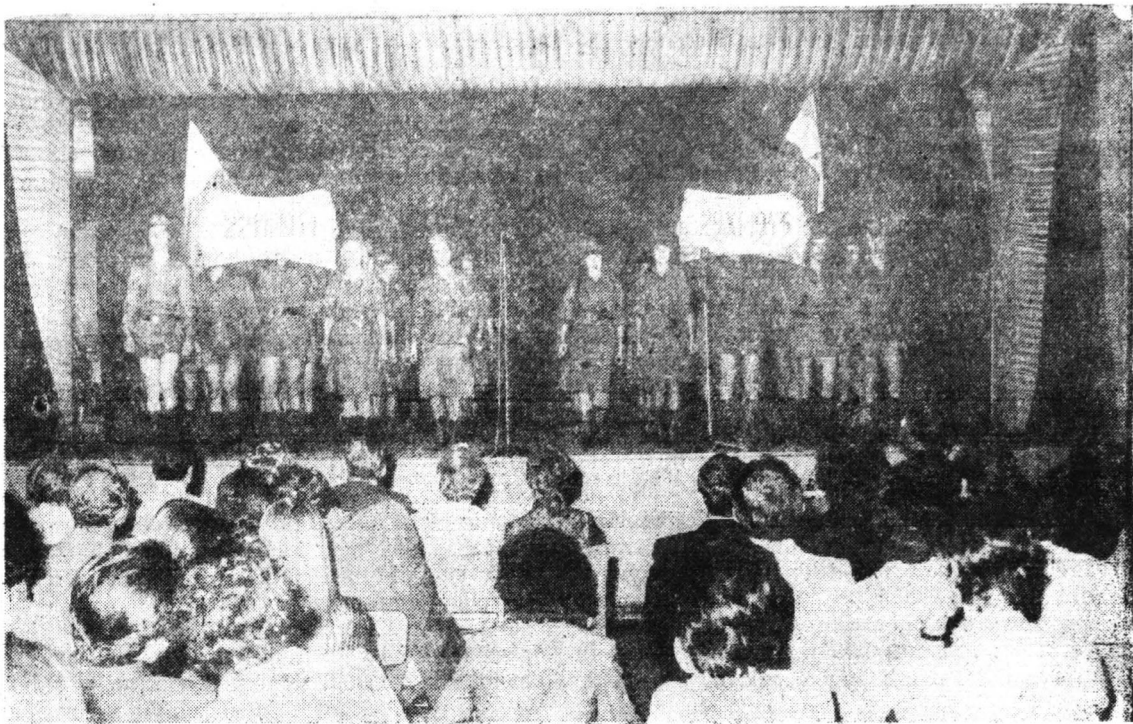
22 lipca 1959 roku. Defilada z okazji XV-lecia PRL. Tańczy Zespół „Dzieci Płocka”. Na trybunie I-si sekretarze i premierzy państw socjalistycznych. M. in. I-szy Sekretarz KC PZPR — Władysław Gomułka oraz Sekretarz KC KPZR — Nikita S. Chruszczow.

Archiwum zespołu

20 lipca 1972 roku. Międzynarodowy Obóz Pionierski w Arteku (ZSRR). Spotkanie przyjaźni z delegacją Demokratycznej Republiki Wietnamu.

Archiwum zespołu

16 września 1973 roku. Dom Kultury im. Vuka Karadzica w Belgradzie. Zespół „Dzieci Płocka” wystąpił tam z montażem polskich i jugosłowiańskich pieśni partyzanckich.

Archiwum zespołu

szymi narodami rozwija się, to przechodzi w najwyższe stadium”. Zespół zamieszkiwał w Ville du Blanc-Mesnil i był gościem Roberta Fragossy — mera miasta, który do chwili obecnej jest serdecznym przyjacielem Zespołu.

Latem tego roku harcerze koncertowali w Płocku dla kierowników polonijnych zespołów artystycznych przebywających w naszym kraju na kursach dokształcających.

Wszystkim upamiętnił się wyjazd do Jugosławii na uroczystości związane z pięcioleciem współpracy miast Płock — Loznica. Opracowano wówczas specjalny program inscenizacji pieśni partyzanckich jugosłowiańskich i polskich, ukazujących wspólną walkę o wolność narodów³¹.

Z okazji zakończenia międzynarodowej Operacji „Żagiel” w połowie lipca 1974 roku Zespół „Dzieci Płocka” bierze udział w galowym koncercie razem z Państwowym Zespołem „Słask” w Operze Leśnej w Sopocie.

W tymże roku, 19 sierpnia w niezwyklej scenerii, w samym sercu Puszczy Białowieskiej w późnych godzinach wieczornych prezentuje polski folklor uczestnikom konferencji UNESCO.

Miłe i serdeczne spotkanie odbyło się także w dniu 7 listopada 1974 roku ze specjalistami radzieckimi pracującymi w Mazowieckich Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych w Płocku.

W czerwcu 1975 roku Zespół wyjechał do Velenii w Jugosławii na festiwal folklorystyczny. W czasie tego pobytu dzieci zostały zaproszone do Topolnicy w Słowenii, gdzie odbywał się zlot młodzieży jugosłowiańskiej z udziałem partyzantów, którzy walczyli w oddziałach marszałka Josipa Broz Tito. Przy ogniskach okoliczna ludność, partyzanci i młodzież śpiewała partyzanckie pieśni, słuchając wspomnień partyzantów³². Słuchano zarówno polskich, jak i ku zaskoczeniu wszystkich — także jugosłowiańskich pieśni partyzanckich śpiewanych przez nasz Zespół. Dla wielu było to niezapomniane spotkanie przyjaźni polsko-jugosłowiańskiej.

Tradycyjnie na zakończenie Międzynarodowej Akcji „Malta” 1975 roku Zespół koncertował na spotkaniu w Urzędzie Rady Ministrów³³, zaś w marcu 1976 roku dał koncert dla uczestników konferencji organizacji młodzieżowych z różnych krajów Europy, goszczących w Płocku.

Wakacje harcerze spędzali na Warmii i Mazurach wspólnie z młodzieżą Jugosławii, w ramach wymiany pomiędzy Płockiem a Loznicą. Tam też w pięknej scenerii na zamku w Nidzicy powitano chlebem i solą nauczycieli — pedagogów z wszystkich krajów Europy uczestniczących w międzynarodowej konferencji organizowanej przez Ministerstwo Oświaty. W grudniu koncertowano dla zasłużonych bu-

downicznych ZSRR, którzy przyjechali do stolicy polskiej chemii jako goście P.B.P. „Petrobudowy”. Podczas spotkania „Dzieci Płocka” zaprezentowały program: „Pieśni i tańce radzieckie”.

Zima 1977 roku była bogata w spotkania. Już w styczniu Zespół gościł delegację jugosłowiańską władz miejskich z Belgradu, w lutym zaś spotkał się z poetą serbskim Milovem Slawiczkiem.

7 maja 1977 roku tańczono i śpiewano podczas spotkania z Przewodniczącą Światowej Rady Kobiet — Fredą Brown goszczącą w Płocku, którą podejmował Przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej — Franciszek Tekliński. W tym miesiącu Zespół wystąpił jeszcze dla naczelných redaktorów czasopism nauczycielskich z krajów socjalistycznych, biorących udział w uroczystościach 60-lecia „Głosu Nauczycielskiego”.

Od wielu lat Kapituła Orderu Uśmiechu na wniosek dzieci przyznaje najśłoneczniejsze z odznaczeń jakim jest Order Uśmiechu. Wówczas to Przewodniczący Kapituły — naczelny redaktor „Kurieru Polskiego” uderza pasowanego różą po lewym ramieniu i wypowiada znamieną formułę: „Żądam byś na przekór wiatrom i burzom był zawsze pogodny i innym radość przynosił”. Kapituła przyznaje to odznaczenie osobom, które szczególnie wykazały się pracą dla dobra dzieci. Jest to jedyne w świecie odznaczenie przyznawane przez dzieci dorosłym.

31 maja 1977 roku Teatr Wielki w Warszawie zapełnił się dziecięcą widownią. Przy dźwiękach fanfar w asyście najmłodszych uczestników Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” pasowany zostaje na Kawalera Orderu Uśmiechu — Peter Ustinow, artysta angielski, przyjaciel dzieci, działacz UNICEF³⁴.

Wakacje 1977 roku tradycyjnie dzieci z Zespołu spędziły z dziećmi i młodzieżą z Jugosławii i NRD w Trzebnicy k. Wrocławia.

14 września 1977 roku wystąpiono w Witoni z okolicznościowym montażem przedstawiającym wspólne bohaterstwo broni żołnierza polskiego i radzieckiego w czasie II wojny światowej na uroczystości nadania imienia W. O. Pritickiego, bohatera Związku Radzieckiego tamtejszej Szkole Podstawowej.

25 września 1977 roku odbyły się w Płocku centralne uroczystości z okazji Jubileuszu 60-lecia „Płomyka” i „Płomyczka”. Gospodarzem uroczystości był Harcerski Zespół „Dzieci Płocka”. Wśród zaproszonych gości z kraju i zagranicy byli także członkowie Kapituły Orderu Uśmiechu. Wówczas to w sali kina „Przedwiośnie” Kierownik Zespołu drh harc. PL Wacław Milke z rąk Cezarego Leżańskiego — redaktora naczelnego „Kurieru Polskiego”, w asyście Stanisława Aleksandrzaka — redaktora naczelnego „Płomyczka” i Stanisława Kopczewskiego — redaktora naczelnego „Płomyka” otrzymał Order Uśmiechu³⁵. Oprócz zaproszonych gości, społeczeństwa miasta i uczniów płockich szkół, byli obecni także dawni wychowankowie Zespołu, którzy nadal utrzymują

z nim ścisły kontakt. Lata spędzone w Zespole do dziś uważają za najpiękniejszy okres swego życia. Warto przytoczyć chociażby jedno ze wspomnień — Tadeusza Bystrama, obecnie reżysera filmowego: „Ze wszystkich wspomnień, których całe mnóstwo tkwi w mojej pamięci najbardziej chyba mocne jest to, które przypomina mi występ u chorych dzieci w zakładzie reumatologicznym w Konstancinie. Uważam, że sukcesy każdego zespołu artystycznego (mówię tu o prawdziwie wielkich sukcesach) leżą przede wszystkim w sile z jaką program artystyczny oddziałuje na uczucia ludzkie. Roześmiane lub zapłakane twarze ludzkie to oczywiście największa nagroda. Występ w Konstancinie to na pewno jeden z największych sukcesów naszego Zespołu. Radość dana małym ciężko chorym dzieciom, to jeden z największych darów jakie mogliśmy dać ludziom”³⁶.

Do pięknej tradycji Zespołu należało też odwiedzanie chorych w drugi dzień świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy w Szpitalu Miejskim w Płocku. Do chwili obecnej działa harcerskie pogotowie, które pomaga ludziom starszym i niepełnosprawnym.

7 kwietnia 1978 roku Zespół uczestniczył w spotkaniu i wspólnej zabawie z dziećmi pracowników korpusu dyplomatycznego akredytowanego w Warszawie, które odbyło się w Szkole Amerykańskiej. To pierwsze spotkanie odbyło się w atmosferze serdecznej radości i przyjaźni.

Niezapomniane piękne przeżycia wyniesione również z pobytu na festiwalu folklorystycznym w Turnai w Belgii, gdzie Zespół przebywał w kwietniu 1978 roku. Wyjazd ten był bardzo obfity w koncerty i spotkania, między innymi tańczono i śpiewano w Liege, La Hastre, La Marlange, Namur, Westende³⁷.

W Międzynarodowym Dniu Dziecka 1978 roku gośćmi Zespołu były dzieci i młodzież ze Szkoły Amerykańskiej w Warszawie. Przebywały one w Płocku cały dzień zapoznając się z historią mazowieckiego grodu. W godzinach popołudniowych udały się na bulwary przy moście i tam przy pamiątkowych drzewach zasadzonych przez byłych uczestników Zespołu z okazji jego 30-lecia, dzieci z wielu krajów zachodniej Europy zasadziły swoje drzewko przyjaźni.

Na początku wakacji „Dzieci Płocka” dały koncert w Oleśnicy dla uczestników VII Międzynarodowego Forum Wymiany Doświadczeń Instruktorów Organizacji Młodzieżowych. Dalszą część wakacji Zespół spędził w Olsztynie wspólnie z grupą dzieci z Jugosławii.

W tym roku w Hawanie odbywał się V Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów „Hawana 78”. Województwo płockie reprezentowała 11-osobowa grupa działaczy młodzieżowych. W skład tej grupy wchodził również drh harc. Andrzej Milke, instruktor Zespołu „Dzieci Płocka”³⁸.

Jesienią w płockim „Cotexie” Zespół uczestniczył w spotkaniu z młodzieżą Czechosłowacji z Ustii nad Łabą w ramach współpracy obu wo-

14 czerwca 1984 roku. Chelmsford — Wielka Brytania. Spotkanie Księżnej Anny z Zespołem „Dzieci Płocka” w czasie występów na Wystawie Rolniczej Wschodniej Anglii. Dostojny Gość oraz Magda Tokarska i Ewa Kaczmarek z Zespołu „Dzieci Płocka” w rozmowie z Henrykiem Baranowskim z Londynu.

Archiwum zespołu

jewództw, a 16 grudnia 1978 roku goszczono kierowników wojskowych zespołów artystycznych krajów socjalistycznych uczestniczących w 35-leciu Centralnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. Warto w tym miejscu przypomnieć, że Centralny Zespół Artystyczny Wojska Polskiego sprawuje patronat artystyczny nad Zespołem „Dzieci Płocka” oraz często uświetnia koncertami swymi uroczystości rocznicowe w Płocku.

Rok 1979 został ogłoszony przez Organizację Narodów Zjednoczonych — Międzynarodowym Rokiem Dziecka. Obchodzono go uroczystie w Płocku. Z inicjatywy Zespołu „Dzieci Płocka”, z pomocą zakładów pracy: „Izokoru-Instal”, Fabryki Maszyn Żniwnych i „Petrobudowy” postawiono na bulwarze wiślanym przy płockim moście symboliczny obelisk z napisem „Dzieciom uśmiech, światu pokój”. Obok niego do dziś dzieci różnych narodów sadzą drzewka noszące ich imiona — jako dowód przyjaźni, pokoju i braterstwa dzieci całego świata. W czasie tych obchodów Płock gościł Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca z Bańskiej Bystrzycy ze Słowacji, z którym „Dzieci Płocka” zaprzyjaźniły się w 1978 roku w czasie pobytu w Belgii na Festiwalu Folklorystycznym.

W czerwcu 1979 roku otwarto niezwykle potrzebą dzieciom placówkę — Centrum Zdrowia Dziecka w Międzylesiu pod Warszawą. Szpital Pomnik wzniesiono wspólnie przez rodaków z kraju i zagranicy. To trwały pomnik, w którym najcenniejszy w życiu skarb — zdrowie przywracane jest jego małym pacjentom. Stąd do dziś Zespół szczyty się tym, że w dniach 1—3 czerwca 1979 roku brał udział w uroczystościach związanych z otwarciem Centrum Zdrowia Dziecka, dając koncert wspólnie z Kanadyjskim Polonijnym Zespołem Pieśni i Tańca „Rzeszowiacy”.

W ramach rewizyty w czerwcu 1979 roku Zespół przebywał w Czechosłowacji i uczestniczył w Festiwalu Folklorystycznym w Helpie (Słowacja). Był gościem Dziecięcego Zespołu Pieśni i Tańca „Czerwone Kwiaty” w Bańskiej Bystrzycy.

16 czerwca 1979 roku w Teatrze Narodowym — pod hasłem „Troska o dobro wszystkich dzieci świata” w obecności dzieci z Warszawy, nastąpiła dekoracja Orderem Uśmiechu przedstawicieli najwyższych władz UNICEF, podczas której Zespół wystąpił z okolicznościowym programem artystycznym. Jako pierwszy dekorowany został Henry R. Labouisse — Dy-

rektor Generalny Funduszu Pomocy Dzieciom Narodów Zjednoczonych (UNICEF) z Nowego Jorku. Dla Polaków jest on postacią szczególnie bliską, gdyż jest mężem córki naszej wielkiej rodaczki Marii Skłodowskiej — Curie. Pani Ewa Denica — Curie zaszczyliła również swą obecnością tą uroczystość. Kolejnym w tym dniu Kawalerem Orderu Uśmiechu był Gordon GARTER — dyrektor Biura Regionalnego UNICEF na Europę z siedzibą w Genewie. Wówczas to z ust Ewy Denice-Curie padły znamienne słowa: „Gdyby żyła moja matka byłaby bardzo szczęśliwa, że dzieci polskie wymyśliły tak piękne odznaczenie”³⁸.

11 lipca 1979 r. Zespół koncertował dla społeczeństwa koreańskich, którzy gościli w Spółdzielni Produkcyjnej w „Modelu” w województwie płockim.

W połowie sierpnia 1979 roku drh harcm. PL Wacław Milke wraz z drh harcm. Bogdanem Rogalskim, byłym wychowankiem Zespołu, a obecnie choreografem przebywali w Czeskim Cieszynie jako goście Zarządu Głównego Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego. Efektem tej wizyty był w jesieni tego roku koncert w Towarzystwie Polonia w Warszawie na spotkaniu z aktywnym Polonią z Czechosłowacji.

2 marca 1980 r. Zespół wyjechał do Mińska Białoruskiego w ramach wymiany kulturalnej między województwem płockim, a obwodem mińskim. Koncertowano w Domu Kultury Fabryki Traktorów, Domu Pioniera w Mińsku, w Kolchozie im. Kirowa, w Teatrze w Borysowie. Wówczas to Telewizja Białoruska nakręciła film o Zespole „Dzieci Płocka”. Podczas tego pobytu za duży wkład pracy w umacnianiu przyjaźni polsko — radzieckiej „Dzieci Płocka” uzyskały Honorowy Dyplom Narodowego Zespołu Białorusi⁴⁰.

9 czerwca 1980 roku harcerze wyjechali na tydzień do Holandii, gdzie uczestniczyli w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym w Warffum nad Morzem Północnym. Zespół dał wówczas 12 koncertów — bardzo się wszystkim podobał i otrzymał kolejne zaproszenie na następny Festiwal. Podczas pobytu w Holandii dzieci zaprzyjaźniły się z zespołami z Indii, Irlandii, Szwecji, Włoch, Turcji, Francji, Jugosławii i RFN, a z niektórymi do dzisiaj nadal utrzymywane są bliskie, przyjacielskie kontakty. Ciekawym punktem festiwalu była nauka narodowych tańców. Nasz Zespół uczył zarówno wszystkie pozostałe zespoły jak i zebraną na koncertach publiczność polskich tańców narodowych poloneza i krakowiaka⁴¹.

2 sierpnia będąc na obozie szkoleniowo-wypoczynkowym w Gostyninie goszczono 40-osobową grupę kobziarzy ze Szkocji, wraz z opiekunem grupy Henrykiem Baranowskim — Polakiem, z którym Zespół nawiązał serdeczne więzy przyjaźni. Henryk Baranowski był uczestnikiem obrony Warszawy we wrześniu w 1939 r., walczył na różnych frontach poza granicami kraju, między innymi brał udział w bitwie o Anglię. Znany jest w kraju z pomocy jaką niesie polskim dzieciom przebywającym w zakła-

dach opiekuńczych i w domach dziecka. Między innymi jest również fundatorem 52-miejscowego autokaru marki „Ford” dla Zespołu „Dzieci Płocka”, którym to od 1982 r. wyjeżdżają na swoje koncerty, obozy i wycieczki. To niezwykle cenny dar. W tym miejscu warto dodać, że patronat nad Zespołem, a jednocześnie fachową opiekę nad tym autokarem sprawuje Oddział Państwowej Komunikacji Samochodowej w Płocku.

11 listopada 1980 roku harcerze występowali w Domu Kultury Radzieckiej w Warszawie, a w dniu 27 listopada wyjechali do Schwedt na występy z okazji otwarcia XIII Międzynarodowego Konkursu Rysunkowego „Wzdłuż Rurociągu Naftowego „Przyjaźń”. Wówczas to koncertowano także w Domu Pioniera i w jednostce wojsk radzieckich, co spotkało się z życzliwością i sympatią ze strony widzów. Zespół gościł 20-osobową grupę socjologów, uczestników europejskiej konferencji, przebywających w Płocku.

W 1981 roku trzykrotnie koncertowano w Domu Kultury Radzieckiej w Warszawie z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet, Dnia Zwycięstwa i 64 rocznicy Rewolucji Październikowej.

16 marca 1982 roku Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” gościł delegację zagraniczne Organizacji Pionierskich i Międzynarodowych Komitetów Ruchów Dziecięcych i Młodzieżowych CIMEA — uczestników VII Zjazdu ZHP w Warszawie. Tej wiosny „Dzieci Płocka” wyjechały do Namur w Belgii, na Festiwal Zespołów Folklorystycznych. Koncertowano w Liege, La Hastre, Andenne, Atch i w Namur. Brano udział w spotkaniach przyjaźni dzieci z młodzieżą belgijską oraz Polonią⁴². Miesiące wakacyjne Zespół spędził w Krakowie na obozie szkoleniowo-wypoczynkowym, gdzie przyjmowany był przez Towarzystwo Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” i dał koncert dla grupy Polaków ze Stanów Zjednoczonych i Francji. Jesienią 1982 roku Zespół „Dzieci Płocka” gościł u siebie Zespół Pieśni i Tańca z Białorusi.

W lipcu następnego roku brał udział w Międzynarodowym Obozie Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Artystycznych w Kielcach zorganizowanym w ramach Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej gdzie pełnili tam rolę gospodarzy⁴³.

2 sierpnia tegoż roku, będąc w Fromborku na obozie wypoczynkowo-szkoleniowym Zespół zorganizował manifestację pokojową w związku ze Sztafetą Pokoju Dziecięcych Organizacji Europy organizowaną przez CIMEA. Odbędzie się ona przy pomniku Kopernika w godzinach wieczornych. W manifestacji wzięły udział wszystkie obozy i kolonie, które przebywały wówczas w tym mieście i okolicy. Dano temu wyraz między innymi w licznych publikacjach prasowych⁴⁴.

Na początku listopada 1983 roku gośćmi Zespołu była delegacja kierownictwa pionierów „Bass” z Syrii oraz Zespół Pieśni i Tańca Republiki Litewskiej. Pod koniec miesiąca

„Dzieci Płocka” po raz drugi wyjechały do NRD na uroczystości związane z otwarciem XVI Międzynarodowego Konkursu Rysunkowego „Wzdłuż Rurociągu Przyjaźń”.

4 czerwca 1984 roku Zespół wyjechał do Clacton w Wielkiej Brytanii na zaproszenie Henryka Baranowskiego serdecznego przyjaciela Zespołu przez niego podarowanym autokarem. Dużym przeżyciem dla dzieci było przepłynięcie promem kanału La Manche z Ostendy w Belgii do Dover w Wielkiej Brytanii. Podczas pobytu koncertowano w Holland on Sea i Clacton dla młodzieży szkolnej, emerytów oraz mieszkańców. Główny koncert odbył się na Wystawie Rolniczej Wschodniej Anglii w Chelmsford, gdzie doszło do spotkania uczestników Zespołu z księżną Anną. W imieniu Zespołu „Dzieci Płocka” powitały księżną Annę w języku polskim i angielskim Magda Tokarska i Ewa Kaczmarek. Jednocześnie Księżniczka zachwycona pięknem polskich dzieci ubranych w ludowe stroje łowicze przez dziesięć minut, wbrew oficjalnemu scenariuszowi rozmawiała z dziećmi, prosząc o piosenkę i taniec, które wzbudziły jej szczery podziw i uznanie.

W ten sposób odbył się pierwszy po wojnie nieprotokołarny kontakt polskiej grupy z członkiem rodziny królewskiej. Prasa angielska wiele pisała o tym zdarzeniu bowiem księżna Anna po raz pierwszy spotkała się z dziećmi z Polski⁴⁵.

W czasie pobytu w Londynie Zespół był przyjęty w Ambasadzie PRL oraz zwiedził Polski Instytut Historyczny im. Generała Sikorskiego. W czasie zwiedzania sal wzruszającym i niezapomnianym przeżyciem dla całego Zespołu był krótki apel i odśpiewanie hymnu harcerskiego przy gablocie, w której znajduje się mundur generała Sikorskiego. Na zawsze pozostanie w pamięci także moment pobrania ziemi spod pomnika Lotników Polskich, którzy stracili życie w bitwie o Wielką Brytanię.

Podczas pobytu w Clacton Zespół brał także udział w korowodzie ulicami miasta oraz koncertował z tamtejszymi zespołami folklorystycznymi na miejscowym stadionie.

W połowie lipca 1984 roku Zespół brał udział w otwarciu V Polonijnych Igrzysk Sportowych w Warszawie, gdzie dał dwa koncerty — jeden na stadionie Legii, drugi w Akademii Wychowania Fizycznego na Bielanach.

W listopadzie „Dzieci Płocka” wyjechały do Lübenau w NRD w związku z 15-leciem współpracy firmy V.E.B. Kraftwerke Lübenau — Vetschau i „Izokoru-Instalu” w Płocku, dając okolicznościowy koncert dla pracowników obu przedsiębiorstw. I tu refleksja: jakże olbrzymia siła tkwi w pieśni, poezji i obrzędzie ludowym. Ile wzniesia dumy narodowej, patriotyzmu, utożsamia z własnym rodowodem, a jednocześnie zbliża do siebie ludzi. Był to pamiętny koncert, szczególnie dla pracowników „Izokoru-Instalu” przebywających na kontrakcie w Niemieckiej Republice Demokratycznej, kiedy z daleka od

własnych rodzin, przy polskich melodiach ludowych usłyszeli wiersz recytowany przez jedną z uczestniczek — Iżę Jarzębowską:

*„Nad ziemią płyn biało czerwona
w purpurze słońca, w świetle gwiazd
W błogosławiące węz ramiona ramiona
nasz dzień pouszedni, trudu czas*

*Bądź wicherzycielem za przestrogę,
że umiesz płonąć w słusznym gniewie
Zawsze nam prostą wskazuj drogę
i Naród w jedno serce przemień.*

Wielu pracowników uczestniczących w tym koncercie miało łzy w oczach, a w sercu dumę Polaka. O tym przyznawali się dzieciom podczas towarzyskiego spotkania po koncercie.

Pod datą 18 marca 1985 roku w Kronice Zespołu widnieje wpis: „Taniec i piosenka zbliżają narody, zbliżają serca. Udowodnione to zostało i dzisiaj wspólnym tańcem, wspólną pieśnią”. Tak napisał Zespół Tańca Ludowego „Wilja” z Litewskiego Republikańskiego Pałacu Kultury Związków Zawodowych z Wilna⁴⁶.

Dwa dni wcześniej w sali konferencyjnej Mazowieckich Zakładów Rafineryjnych i Petrochemicznych harcerze dali okolicznościowy koncert dla uczestników konferencji z krajów socjalistycznych eksploatujących rurociągi „Przyjaźń”. W lipcu „Dzieci Płocka” gościły Daniela Coustry — kierownika Zespołu Tanecznego „Djanul” z Belgii, który propaguje na terenie swego kraju polski folklor.

W pierwszych dniach września 1985 roku Zespół wyjechał na Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny do Appingedam w Holandii gdzie dał kilkanaście koncertów, biorąc również udział w koncercie galowym. Uczestniczone także w barwnej kawałkadzie przyjaźni, która przeszła ulicami tego miasta.

1 października 50-osobowa grupa Zespołu odleciała samolotem do Londynu na imprezę „Save the Children” organizowaną pod patronatem księżnej Anny. Przez osiem dni Zespół zamieszkiwał u swych rówieśników w Romford — uczniów miejscowej szkoły. Dał kilka koncertów w Romford i South Woodham Ferrers dla młodzieży szkolnej i społeczeństwa tych miejscowości. Podejmowany był przez burmistrza Romford — Erika Monday oraz uczestniczył w spotkaniu z grupą kobziarzy w Klubie Królewskiej Legii Honorowej w Londynie. Wystąpił także w programie „Blue Peter” w telewizji BBC. Program ten emitowany był w programie pierwszym transmitowanym na całą Wielką Brytanię. Głównym celem przyjazdu naszego Zespołu był udział w galowym koncercie w Royal Albert Hall, w którym występowały zespoły z USA, Meksyku, Danii, Anglii, Australii, Bangladeszu oraz grupa czołowych artystów angielskich. Na koncercie obecny był dwór królewski, korpus dyplomatyczny oraz zasłużeni obywatele Londynu. Całkowity dochód z imprezy przeznaczony został na pomoc głodującym dzieciom Afryki. Był to

bardzo pracowity ale i owocny wyjazd. „Dzieci Płocka” występowały jako jedyny zespół z krajów socjalistycznych, co wyraźnie podkreślono w środkach masowego przekazu⁴⁷. „Dziękuję za piękny koncert. Wspaniałe wasze serca i wdzięk jakim podbiliście Anglię”. Te słowa wpisał do Kroniki Zespołu dr Cezary Ikonowicz — Konsul Generalny Minister Pełnomocny PRL w Londynie⁴⁸. Warto nadmienić, że Zespół, który wyjechał do Anglii prezentował się bardzo ładnie. Oprócz mundurków harcerskich dzieci ubrane były w gustowne swetry zaprojektowane i wykonane przez Zakłady Dziewiarskie „Cotex” w Płocku.

29 listopada 1985 roku Zespół gościł 6-osobową delegację Komsomołu ze Związku Radzieckiego, w skład której wchodził przedstawiciel władz naczelnych tej organizacji z Moskwy i Republiki Łotewskiej.

W końcu grudnia tego roku kierownictwo Zespołu: drh harcm. PL Waclaw Milke i drh harcm. Bogdan Rogalski — choreograf — wyjechali do Belgii na zaproszenie Zespołu Tancecznego „Djanul”, gdzie prowadzili kurs polskich tańców regionalnych, który odbywał się w miejscowości Wapion k. Liege.

Rok 1986 był ogłoszony przez Organizację Narodów Zjednoczonych Międzynarodowym Rokiem Pokoju. Szczególne znaczenia nabrała wówczas uchwalona przez Organizację Narodów w 1961 roku rezolucja potwierdzająca zasady wychowania dzieci i młodzieży w duchu pokoju, wzajemnego zrozumienia i przyjaźni między narodami, jak również polski projekt zgłoszony na XXXIV Sesji ONZ z 1961 roku głoszący, że spośród wszystkich praw dzieci najważniejsze jest prawo do życia w pokoju. W tym też duchu Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” obchodził swoje 40-lecie.

W przeddzień uroczystości — 31 maja 1986 roku punktualnie o godzinie 16.00 na głos syren, około 15 tysięcy dzieci i młodzieży oraz społeczeństwa miasta i województwa podało sobie ręce i zawiązało wielki Krąg Przyjaźni opasując nim stare dzielnice Płocka, a więc Plac 13 Straconych, ul. ul.: Bielską, Kobylińskiego, 1 Maja, Kościuszki i Plac Narutowicza. Tą trasą z zapaloną pochodnią przebiegł maraton z udziałem 196 uczniów płockich szkół, a więc tylu ile wówczas było państw — członków Organizacji Narodów Zjednoczonych. Przed biegaczami jechały symboliczne „żywe obrazy” na samochodach, wykonane przez miejscowe szkoły i zakłady pracy według projektu płockiego plastyka — Józefa Kępińskiego.

Po przemówieniu Przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu Pokoju — inż. Romana Siekierskiego odczytany został przez uczniów płockich szkół: Dominikę Adasiewicz (SP Nr 2), Dariusza Szulczewskiego (z SP Nr 6) i Iżę Jarzębowską (Liceum im. Władysława Jagiełły) Apel Pokoju. W chwilę później podczas pieśni „Pokój człowieka to chlebem się przełamać” przedstawiciele dzieci i młodzieży miasta i województwa oraz członkowie Zespołu „Dzieci

Płocka” wraz z delegacjami zagranicznymi z Anglii, Jugosławii, RFN i Belgii złożyli kwiaty przed Płytą Nieznanego Żołnierza.

Jakże trafne były wówczas słowa drh Agaty Gańko skierowane do mieszkańców Płocka i uczestników manifestacji:

*„w ludziach dobrej woli jest jutra los,
w miłość nie rakiety trzeba świat uzbroić,
aby znów nie spłynął ni krwią, ni łzą”⁴⁹*

W następnym dniu, 1 czerwca w amfiteatrze płockim odbył się galowy koncert „Przyjaźń i Pokój”, w którym uczestniczyły razem z Zespołem „Dzieci Płocka” wszystkie zespoły zagraniczne przybyłe na Jubileusz. „Tygodnik Płocki” wówczas pisał:

„Zespół otrzymał wiele telegramów i życzeń w tym od prof. Henryka Jabłońskiego, Miry Zimińskiej-Sygietyńskiej, prof. Stefaną Stulgrosza, jak również od dr. Cezarego Ikonowicza — Konsula Generalnego w Londynie, z Mińska Białoruskiego, Holandii, Francji. Skierowano też wiele listów gratulacyjnych i nagród między innymi list od Egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Naczelnika Związku Harcerstwa Polskiego, Naczelnego Komitetu Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, Zastępcy Szefa Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Ministerstwa Spraw Zagranicznych i inn.

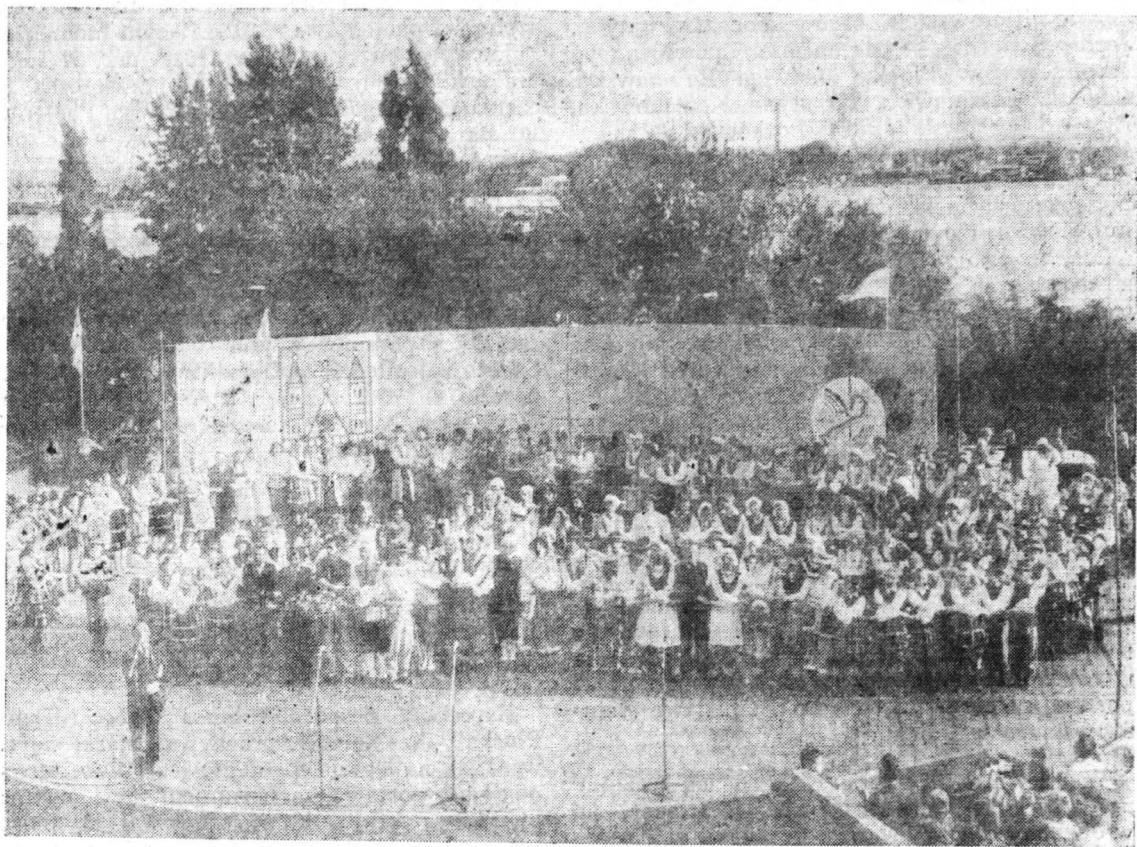
W czasie uroczystości Zespół otrzymał Złotą Odznakę Honorową Towarzystwa „Polonia”⁵⁰.

Dorobek artystyczny Zespołu „Dzieci Płocka” był niewątpliwie duży. Niemały był również dorobek wychowawczy, który przede wszystkim rzutował na osobowość każdego członka Zespołu.

W okresie 40 lat Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” otrzymał wiele odznaczeń i nagród. Między innymi:

- 1951 r. I nagrodę Ministra Kultury i Sztuki na Festiwalu Muzyki Polskiej w Warszawie
- 1974 r. Medal Komisji Edukacji Narodowej
- 1976 r. Złoty Krzyż Zasługi
- 1977 r. Nagroda Prezesa Rady Ministrów za twórczość artystyczną dla dzieci i młodzieży
- 1979 r. Odznaka „Za zasługi dla województwa płockiego”
- 1981 r. Złoty Krzyż Zasługi
- 1981 r. Złota Odznaka Honorowa TPPR
- 1981 r. Medal Pamiątkowy „Za zasługi dla miasta Płocka”.

Profesor Henryk Jabłoński — Przewodniczący Rady Państwa w liście z dnia 21 maja 1981 roku do Harcerskiego Zespołu „Dzieci Płocka”

1 czerwca 1986 roku. Amfiteatr w Płocku. Finał koncertu „Przyjaźni i Pokoju” w czasie obchodu 40-lecia Zespołu „Dzieci Płocka” z udziałem Zespołów Djanul z Belgii, Jadranka z Jugostawii, Danzgrupp Plattdeutsch Gill to Einfeld z RFN oraz śpiewaczej grupy szkolnej z Remford — Wielka Brytania. (Pierwszy z lewej członek TNP harcm. PL Wacław Milke).

Fot. Jan Waćkowski

pisał: „Dorobek Waszego Zespołu jest rezultatem umiłowania kultury ojczystej, systematycznej pracy i więzi między pokoleniami jego członków. To bardzo cenne wartości. Dzięki nim Zespół Wasz przyczynił się do zachowania ludowej pieśni i tańca, dostarczał przeżyć tysiącom swoich widzów, wychował ludzi wrażliwych i dzielnych”⁵¹.

Nie sposób przy tym nie wspomnieć o rodzicach uczestników Zespołu, którzy od początku wykazywali i do dziś wykazują dużo serca i pracy, by później wspólnie przeżywać każdy jego sukces.

Od prawie trzydziestu lat nieprzerwanie istnieje kapela, w której grają byli wychowankowie Zespołu, jak: dh harcm. Henryk Kadziński — kierownik chóru i kapeli, Kajetan Adamski, Lech Nuskiewicz, Andrzej Koziański, Edward Zieliński i Edwin Wierzbicki.

11 grudnia 1986 roku uroczystym okolicznościowym koncertem w Zespole Szkół Chemicz-

nych Zespół zainauguował obchody 40-lecia powstania UNICEF.

Od jesieni tego roku Księga Pokoju, z której to podczas manifestacji 31 maja 1986 roku przed Płytą Nieznanego Żołnierza przedstawiciele dzieci i młodzieży czytali apel o bezpieczny świat, przekazywana była od szkoły do szkoły w mieście i województwie płockim. Była to inicjatywa Harcerskiego Zespołu „Dzieci Płocka” poparta przez Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Wydział Oświaty w Płocku. Apelle, podczas których wpisywano się do Księgi Pokoju organizowane były z udziałem przedstawicieli Wojewódzkiego Komitetu Pokoju, Klubu Byłych Więźniów Hitlerowskich Obózów Koncentracyjnych przy ZW ZBoWiD i Związku Inwalidów Wojennych.

W zadumie, powadze i refleksji dzieci i młodzież miasta i województwa swoim podpisem wyrażały wolę życia w pokoju i przyjaźni między narodami.

Wśród młodzieży byli wówczas obecni więźniowie hitlerowskich obozów koncentracyjnych, Józef Świecik — organizator powojennego szkolnictwa w Płocku, Jadwiga Bojanowska, Eugenia Laszkiewicz, Krystyna Koźlakowska, Ryszard Sosnowski, Halina Borkowska, Mieczysław Jankowski i inni. Byli oni żywą historią dla kilkunastu tysięcy dzieci i młodzieży uczestniczących w apelach, którzy wojnę znali z filmu, książek i opowiadań. Z Księżą Pokoju od szkoły do szkoły chodził na spotkania z młodzieżą drh harcem. PL Waclaw Milke — były więzień hitlerowskiego obozu Dachau, Mauthausen-Gusen w latach 1940—1945, członek ruchu oporu, organizator konspiracyjnych imprez i spotkań obozowych o charakterze międzynarodowym w obozie Gusen⁵². Miał on szczególne moralne prawo do uczestnictwa w tych spotkaniach, gdyż lepiej niż kto inny rozumiał, co podtrzymuje na duchu, dodaje nadziei i siły w przetrwanie. Tam bowiem nawet w najgorszych warunkach rodziły się prawdziwe przyjaźnie ludzi różnych narodowości i przekonań.

Kiedy wędrująca Księga Pokoju zapełni się podpisami dzieci i młodzieży szkolnej z Płocka i województwa złożona zostanie w najstarszej polskiej szkole — Liceum im. Stanisława Małachowskiego w Płocku.

W kwietniu 1987 roku z okazji 200 rocznicy urodzin Vuka Karadzica⁵³ Zespół włączył się w obchody organizowane z tej okazji w Płocku. Koncertował wówczas w Muzeum Mazowieckim wspólnie z gęślarzami z Łoznicy.

W połowie maja 1987 roku wyjechał do tego miasta na uroczystości poświęcone Vukowi St. Karadzicowi. Poza koncertami „Dzieci Płocka” uczestniczyły w licznych spotkaniach z Zespołem Artystycznym im. V. Karadzica z dziećmi i młodzieżą Szkoły Podstawowej im. Władysława Broniewskiego oraz pracownikami fabryki „Vistoza”. „Wasze występy to najlepszy wkład w dzieło rozwoju przyjaźni między Polską i Jugosławią” — te słowa wpisał do Kroniki Zespołu obecny na uroczystościach Ambasador PRL w SFRJ — gen. Czesław Piotrowski.

W czerwcu 1987 roku Zespół wyjechał do Namunster w Republice Federalnej Niemiec na zaproszenie „Danzgrupp Plattdeutsch Gill to Einfeld”, który obchodził wówczas 35-lecie. W uroczystościach brały także udział zespoły z Belgii i z okręgu Schlezwigu Holsteinu. W czasie pobytu w tym mieście Zespół został przyjęty przez prezydenta miasta Namünster Helmuta Lose. Koncert galowy odbył się w Stadhalle mit Theater.

Po wielkiej owacji w czasie koncertu zabrał głos kierownik Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” — Waclaw Milke, który podziękował za szczere i gorące przyjęcie. W płockiej prasie Iwona Żabka tak wspominała jeden ze wzruszających momentów: „Udaliśmy się do szpitala mająskiego w Namünster, gdzie

odbyło się spotkanie i koncert dla personelu szpitala i pacjentów. Wzruszającym momentem było wręczenie czerwonej róży przywiezionej z Polski jednej z chorych pacjentek oraz życzenia szybkiego powrotu do zdrowia. Pacjentka w starszym wieku była bardzo wzruszona, w oczach miała łzy dziękując dzieciom za ich zyczliwość i szlachetne serca”⁵⁴.

Jesienią 1987 roku „Dzieci Płocka” gościły Fazeasa Sandora i Poly Ferenca z Ministerstwa Oświaty z Budapesztu. Podczas tego spotkania Zespół wystąpił z krótkim koncertem nawiązującym do wspomnień z pobytu na II Festiwalu Światowej Młodzieży Demokratycznej w Budapeszcie w 1949 roku, z którego przywieziono wówczas zabawy i piosenki, które przetrwały do dnia dzisiejszego.

* * *

Harcerski Zespół Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka” gdziekolwiek przebywał, starał się zawsze jak najlepiej reprezentować Polskę zarówno swoją postawą, zachowaniem jak i pięknem ojczystego kraju, które ukazywał w pieśni, tańcu, stroju i obrzędzie ludowym. Zawsze wyróżniał się dziecięcą szczerością i autentycznością zwracając uwagę na to co dzieci łączy, a nie dzieli.

Wszędzie gdzie był poza granicami kraju zdobywał nowych przyjaciół, przywoził oprócz miłych wspomnień i pięknych niezapomnianych przeżyć, nowe piosenki i tańce, które wzbogacały repertuar Zespołu i przyczyniały się do umacniania zawartych więzów przyjaźni, między Zespołem a dziećmi i młodzieżą oraz różnymi zespołami z wielu krajów świata.

O tym, jak mocne są te więzy, niech świadczy następujący fakt: Kiedy w maju 1976 roku w sali Liceum Ogólnokształcącego im. St. Małachowskiego odbywało się Spotkanie Pokoleń z okazji 30-lecia Zespołu, a na dzień ten czekali wszyscy jego uczestnicy, to wówczas 30-osobowa grupa z kierownikiem Zespołu drh. Waclawem Milke, drh. Henrykiem Kadzińskim — kierownikiem chóru i orkiestry oraz drh. Bogdanem Rogalskim wówczas maturzystą, opuściła własną uroczystość, aby uświetnić akademię z okazji Święta Narodowego Tunezji organizowaną w Klubie „Filip” Studentów Fili Politechniki w Płocku. Prosilili o to studenci z tego kraju kształcący się w uczelni w Płocku.

Wśród wielu upominków otrzymanych od dzieci i zespołów z różnych krajów szczególną uwagę zwraca papierowy gołąbek, którego historia jest ciekawa, ale i dziwna.

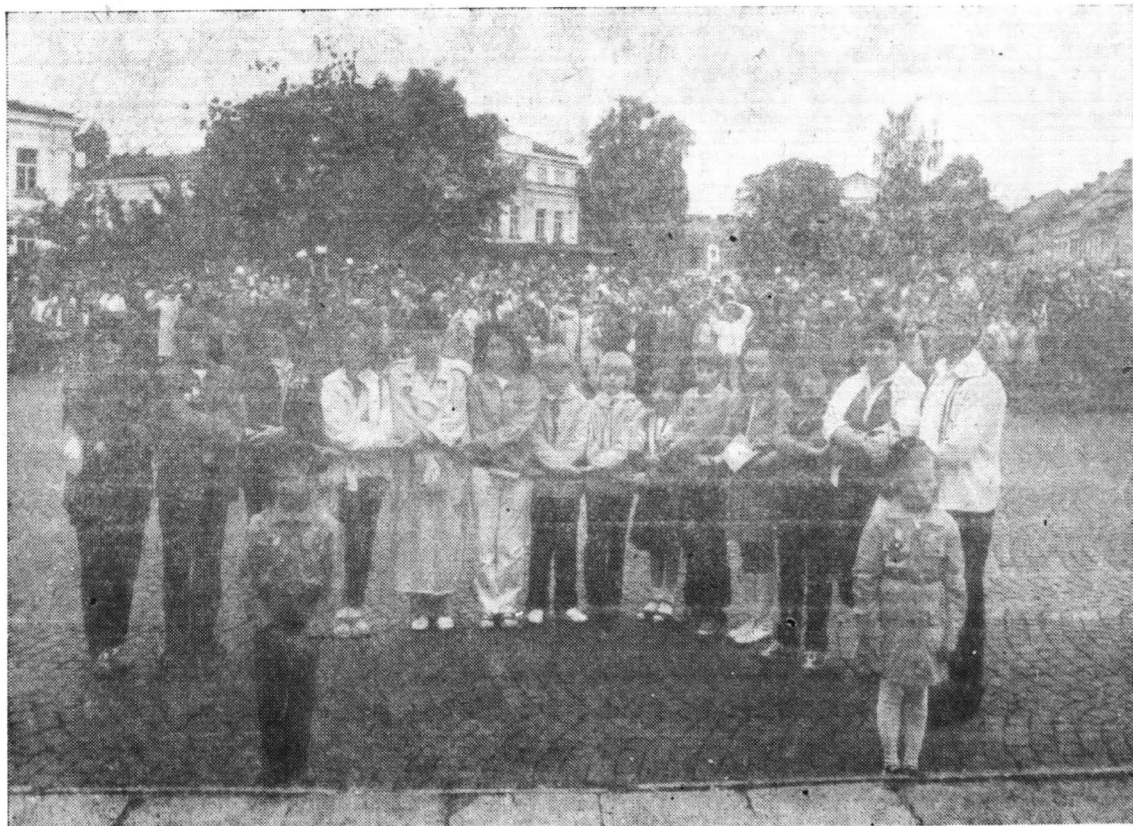
Gołąbek ten Zespół otrzymał w 1972 roku na Międzynarodowym Obozie Pionierskim w Artekku od dzieci japońskich. Po zrzuceniu bomby na Hiroszimę zginęło wiele tysięcy ludzi, a na skutek promieniowania chorowały i umierały dalsze. Jedną z małych dziewczynek japońskich leżącą w szpitalu miała dziwny sen. Śniła, że gdy wykona 1000 papierowych gołąbków będzie zdrowa. Poprosiła o papier i przystąpiła do pracy. Niestety wykonała zaledwie połowę i zmarła. Na pamiątkę dzieci japońskie wykonują w szkołach papierowe gołąbki i rozdają dzieciom ze wszystkich krajów świata, po to by wszędzie na całym świecie panował pokój, a wszystkie dzieci, wszyscy ludzie bez względu na kolor skóry, wyznanie i rasę żyli w przyjaźni i braterstwie⁵⁵.

Ten oto papierowy gołąbek jest symbolem Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Dzieci Płocka”. Tu kultuwuje się piękną dewizę, że bez względu na różnice rasy, języka, wyznania i narodowości należy wychowywać dzieci w duchu zrozumienia i współpracy między narodami, przyjaźni, pokoju i powszechnego braterstwa⁵⁶.

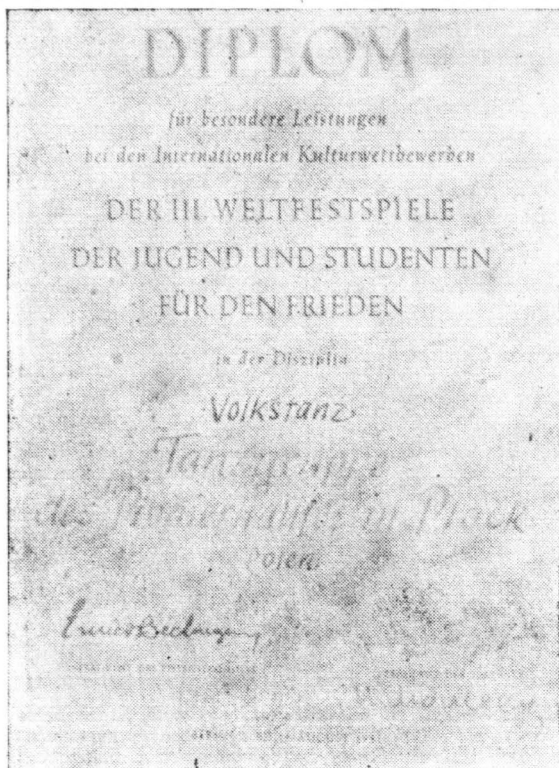
31 maja 1986 roku. Jeden z 12 obrazów, które przejechały na samochodach ulicami Płocka (przygotowane przez Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego w Płocku).

Fot. Jan Waćkowski

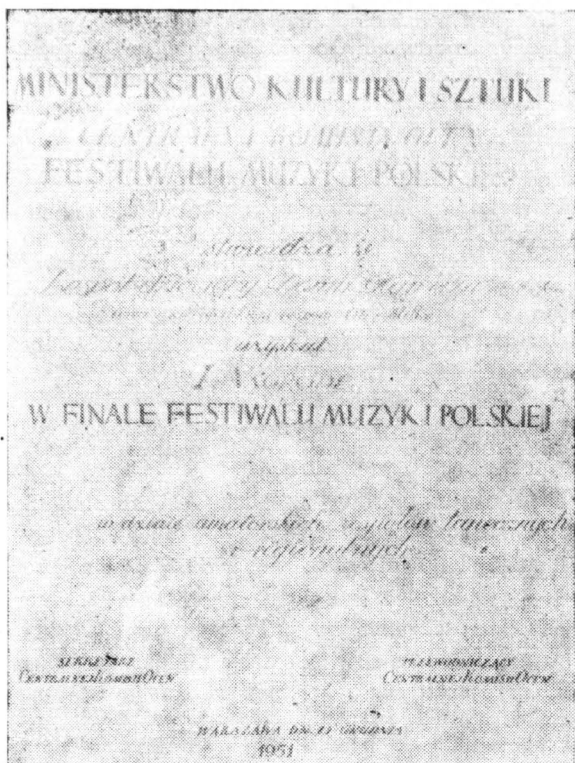

31 maja 1986 roku. Krąg „Przyjaźni i Pokoju” z okazji 40-lecia Zespołu. Fragment uroczystości na Placu Narutowicza, w której uczestniczyły delegacje z RFN, Anglii, Jugosławii i Belgii.

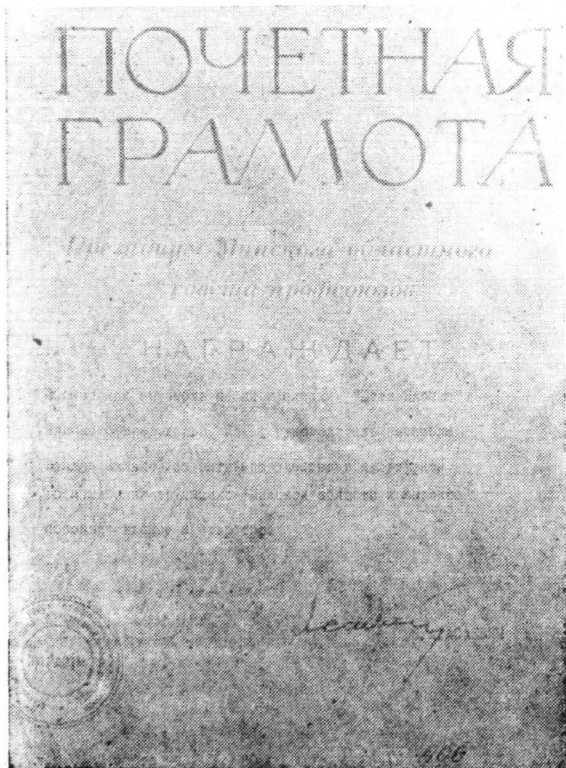
Fot. Jan Waćkowski

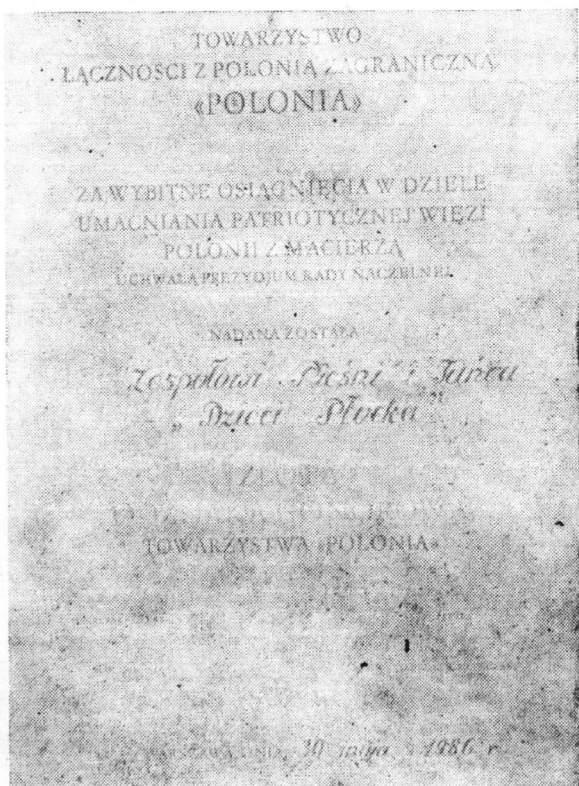
Sierpień 1951 r. Dyplom otrzymany przez Zespół „Dzieci Płocka” na III Światowym Zlocie Młodych Bojowników o Pokój w Berlinie.

Grudzień 1951 r. Pierwsza nagroda dla Zespołu Domu Harcerza z Płocka na Festiwalu Muzyki Polskiej w kategorii amatorskich zespołów artystycznych.

Marzec 1980 r. Dyplom dla Zespołu „Dzieci Płocka” za aktywny udział w wymianie kulturalnej od Prezydium Mińskiego Obwodu Związków Zawodowych.

Maj 1986 r. Złota Odznaka Honorowa Towarzystwa Polonia wręczona Zespołowi „Dzieci Płocka” w czasie obchodów 40-lecia jego pracy.

- ¹ Dorobek F., Kawa K., 800-lecie Szkoły Płockiej, «Notatki Płockie» 1980, nr 3, s. 16.
- ² *Kronika Zespołu*, t. I, s. 4.
- ³ (b.a.), Pierwszy wieczór młodzieżowy, «Jedność Mazowiecka» 1948, nr 59 z 25-XI, s. 2.
- ⁴ zob. *Harcerski Zespół „Dzieci Płocka”*, — okolicznościowa jednodniówka wydana 31-V-1976 r. z okazji 30-lecia pracy Zespołu, przez Komendę Chorągwi ZHP im. Władysława Broniewskiego w Płocku.
- ⁵ Borowiecki St., Tańczący Harcerski Płock, «Świat Młodych» 1963, nr 60 z 6-XII, s. 1—2.
- ⁶ (b.a.), Staropolskie zapusty w wykonaniu harcerzek i harcerzy płockich, «Jedność Mazowiecka» 1948, nr 5 z 14—20-II, s. 2.
- ⁷ (b.a.), Staropolskie zapusty, «Jedność Mazowiecka» 1948, nr 6 z 21—27-II, s. 3.
- ⁸ *Kronika Zespołu* t. I, s. 24.
- ⁹ zob. Fotoreportaż: Jerzego Zielińskiego (W): «Razem» 1949, nr 38 z 7-IX, s. 8—9.
- ¹⁰ Marschak L., Jak harcerze z Płocka zdobyli Berlin, «Życie Mazowieckie» 1950, nr 157 z 9-VI, s. 3.
- ¹¹ *Kronika Zespołu*, t. I, s. 20.
- ¹² (b.a.), Po Festiwalu w Berlinie, «Życie Warszawy — wydanie mazowiecko-podlaskie» 1951, nr 230 z 28-VIII, s. 3.
- ¹³ „Berlin — 9 sierpnia 1951 r. Mazowsze życzy Wam największych osiągnięć w pracy i nauce. W życiu — pamiętajcie, że oprócz talentu, trzeba włożyć dużo pracy, a przede wszystkim trzeba być pożytecznym członkiem naszego społeczeństwa. Kierownik artystyczny Tadeusz Sygietyński, *Kronika Zespołu*, t. I, s. 16.
- ¹⁴ *Kronika Zespołu* t. I, s. 38.
- ¹⁵ *Kronika Zespołu* t. I, s. 44.
- ¹⁶ Chrzanowski St., Tysiąc występów Zespołu Domu Kultury Dzieci i Młodzieży, «Notatki Płockie» 1960, nr 2.
- ¹⁷ *Kronika Zespołu* t. I, s. 78.
- ¹⁸ «La semaine Polonaise» 1959, nr 45 z 15-XI, «La semaine Polonaise» 1960, nr 4 z 24-I, s. 4.
- ¹⁹ «Radio i Telewizja» 1959, nr 24 z 16-VI, s. 16.
- ²⁰ Z tej okazji «Świat Młodych» zamieścił duży artykuł zatytułowany — Rówieśnicy Polski Ludowej, zob. «Świat Młodych» 1959, nr 80 z 24-VII, s. 1.
- ²¹ Zofia Zakrzewska napisała wówczas: „W związku z udziałem Waszego Zespołu w Defiladzie 22 Lipca w Warszawie serdecznie dziękujemy Kierownictwu Zespołu, Rodzicom, młodzieży harcerskiej i Wam osobiście za duży wkład pracy i wspaniały występ w czasie uroczystości”.
- ²² *Kronika Zespołu* t. I, s. 63.
- ²³ (b.a.), Harcerski Pokłon Rewolucji, «Świat Młodych» 1967, nr 96 z 2-VII, s. 1.
- ²⁴ (om.), Dzieci Płocka w nowym widowisku, «Trybuna Mazowiecka» 1967, nr 305 z 22-XI, s. 4.
- ²⁵ (kor. Zyn), Vuk Karadzic — patronem Szkoły Podstawowej nr 1 w Płocku, «Petro Echo» 1968, nr 20 z 25-VI, s. 2.
- ²⁶ Kosysan F., Jak Polska szeroka i długa poległym składamy dziś hołd, «Głos Wybrzeża» 1968, nr 180, 12-VII, s. 1.
- ²⁷ (kor. jot.), Dzieci Płocka w Jugosławii, «Petro Echo» 1971, nr 42 z 16-X, s. 2.
- ²⁸ «Pionierska Prawda» 1972, nr 62 z 1-VIII, s. 1; Wittels N., Dzieci Płocka w Arteku, «Tygodnik Płocki» 1972, nr 21, s. 6.
- ²⁹ *Kronika Zespołu* t. II, s. 98.
- ³⁰ «L'Humanite» 1973, nr 97 z 25-VI, s. 1.
- ³¹ Czaplinski K., Płock — Loznica w pięciolecie współpracy miast, «Notatki Płockie» 1973, nr 4, s. 18—25.
- ³² *Kronika Zespołu* t. II, s. 33.
- ³³ (b.m.), Dziecięce pragnienie przyjaźni «Sztandar Młodych» 1975, nr 185 z 6-VII, s. 1.
- ³⁴ Neugebauer Z., Peter Ustinow Kawalerem Orderu Polskich Dzieci «Kurier Polski» 1977, nr 154 z 1-VI, s. 1.
- ³⁵ (s.a.m.), Festyn w promieniach uśmiechniętego słońca, «Kurier Polski» 1977, nr 287 z 26-IX, s. 1.
- ³⁶ Wspomnienia Tadeusza Bystrama — *Księga wspomnień byłych uczestników Zespołu „Dzieci Płocka”*.
- ³⁷ «La Drapeau Rouge» 1978, nr 89 z 16-IV, s. 2.
- ³⁸ Grinberg E., Hawana 78 w relacji uczestników, «Tygodnik Płocki» 1978, nr 50 z 29-VIII, s. 1.
- ³⁹ (k.o.), Za troskę o dobro wszystkich dzieci świata, «Kurier Polski» 1979, nr 134 z 21-VI, s. 1.
- ⁴⁰ «Mińska Prawda» 1980, nr 46 z 5-III, s. 3.
- ⁴¹ «OP Roaeldais» 1980, nr 16 z 16-VII, s. 3.
- ⁴² *Kronika Zespołu* t. III, s. 159.
- ⁴³ (b.a.), Dzieci Płocka, «Echo Dnia» 1983, nr 141 z 20-VII, s. 1.
- ⁴⁴ (k.s.), Dzieci Płocka, «Wiadomości Elbląskie» 1983, nr 33 z 17-VIII, s. 2.
- ⁴⁵ «East Anglian Daily Times» 1984, nr 34 z 16-VII, s. 1.
- ⁴⁶ *Kronika Zespołu* t. III, s. 237.
- ⁴⁷ Grinberg E., Dzieciom całego świata, «Tygodnik Płocki» 1985, nr 48 z 1-XII, s. 4.
- ⁴⁸ *Kronika Zespołu* t. III, s. 260.
- ⁴⁹ *Kronika Zespołu* t. IV s. 32.
- ⁵⁰ Jubileusz Dzieci Płocka, «Tygodnik Płocki» 1986, nr 23 z 8-VI, s. 2.
- ⁵¹ Listy Profesora Henryka Jabłońskiego z dnia 31 maja 1973 r. i 21 maja 1981 roku znajdują się w archiwum Zespołu.
- ⁵² Gębik W., *Dla nas słońce nie zachodzi*, Olsztyn, 1985, s. 60, 64, 166—167. Gębik W., *Z diabłem na ty*, Gdańsk, 1970 (patrz indeks nazwisk — Milke Wacław). Wnuk W., *Byłem z Wami*, Warszawa 1972, s. 156—157. Dunin Wąsowicz K., *Ruch oporu w hitlerowskich obozach koncentracyjnych*, Warszawa 1982 — (patrz indeks nazwisk — Milke Wacław).
- ⁵³ Vuk S. Karadzic — twórca pierwszego słownika oraz gramatyki języka serbsko-chorwackiego.
- ⁵⁴ Żabka I., Dzieci Płocka nad Renem, «Tygodnik Płocki» 1987, nr 29 z 19-VII, s. 4.
- ⁵⁵ Według relacji 35-osobowej grupy Zespołu „Dzieci Płocka” przebywającej w 1982 roku na Międzynarodowym Obozie w Arteku. Papierowy gołąbek otrzymany od dzieci japońskich znajduje się w upominkach Zespołu.
- ⁵⁶ Kuffel R., Nie pracuje dla siebie, «Sztandar Młodych» 1983, nr 186 z 7-VII, s. 3.